

УДК 330.34:502.131.1

В. В. Бутковська,
аспірант, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4233-7934>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.12.203

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРАНТОВИХ ПРОГРАМ ТА ПІДТРИМКИ ПРОЄКТІВ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

V. Butkovska,
Postgraduate student, Odessa Polytechnic National University

TOOLKIT FOR ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF GRANT PROGRAMS AND SUPPORT
FOR DEVELOPMENT PROJECTS IN UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

У статті автор досліджує актуальні питання, пов'язані з оцінкою ефективності грантових програм у контексті децентралізації в Україні. З початком децентралізаційної реформи у 2014 році об'єднані територіальні громади (ОТГ) отримали значні повноваження та ресурси, що відкриває нові можливості для розвитку територій. Проте для досягнення сталого розвитку та забезпечення високої якості життя населення важливо ефективно використовувати надані ресурси. У роботі підкреслюється важливість грантових програм як інструменту залучення додаткових фінансових та технічних ресурсів, стимулювання місцевого економічного розвитку, підвищення рівня освіти та медичного обслуговування, покращення інфраструктури та збереження культурної спадщини. Однак, надання грантів та реалізація проєктів не гарантує автоматичний успіх, тому необхідно проводити систематичну оцінку їх ефективності. Автор пропонує комплексний підхід до оцінки ефективності грантових програм, який включає аналіз різних аспектів їх реалізації: від планування та вибору пріоритетних напрямків до контролю за виконанням та оцінки результатів. Це дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони, вносити корективи у процес реалізації та накопичувати цінний досвід для майбутніх проєктів. Результати оцінки можуть стати основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що підвищує загальну ефективність використання ресурсів. Автор також аналізує вплив реалізованих проєктів на економічний розвиток територій, створення робочих місць, покращення інфраструктури та підвищення якості життя населення. Пропонується розробка чітких критеріїв та показників для оцінки соціально-економічних результатів проєктів, що включають економічні, соціальні, інфраструктурні показники та показники якості життя. У статті розглядаються механізми залучення громадськості до процесу планування та реалізації проєктів, підкреслюється їх вплив на прозорість та підзвітність місцевої влади. Активна участь мешканців сприяє підвищенню довіри до органів влади, зменшенню ризиків корупції та зловживань, покращенню якості рішень, зміцненню соціальних зв'язків та зменшенню конфліктів.

In the article, the author explores current issues related to the assessment of the effectiveness of grant programs in the context of decentralization in Ukraine. With the beginning of the decentralization reform in 2014, united territorial communities (UTCs) received significant powers and resources, opening new opportunities for territorial development. However, to achieve sustainable development and ensure a high quality of life for the population, it is essential to use the provided resources efficiently. The study emphasizes the importance of grant programs as a tool for attracting additional financial and technical resources, stimulating local economic development, improving education and healthcare, enhancing infrastructure, and preserving cultural heritage. However, the provision of grants and the implementation of projects do not guarantee automatic success, making the systematic evaluation of their effectiveness necessary. The author proposes a comprehensive approach to evaluating the effectiveness of grant programs, which includes analyzing various aspects of their implementation: from planning and selecting priority areas to monitoring performance and assessing results. This allows for identifying strengths and weaknesses, making adjustments in the implementation process, and accumulating valuable experience for future projects. The evaluation results can serve as a basis for making informed management decisions, thereby increasing the overall efficiency of resource utilization. The author also analyzes the impact of implemented projects on the economic development of territories, job creation, infrastructure improvement, and quality of life enhancement. Clear criteria and indicators for assessing the socio-economic outcomes of projects are proposed, including economic, social, infrastructure indicators, and quality of life metrics. The article examines mechanisms for involving the public in the planning

and implementation process of projects, highlighting their impact on the transparency and accountability of local authorities. Active citizen participation fosters trust in government bodies, reduces risks of corruption and abuse, improves decision-making quality, strengthens social ties, and decreases conflicts.

Ключові слова: децентралізація, економічний розвиток, інструментарій оцінки, якість життя, об'єднані територіальні громади (ОТГ), проекти розвитку, соціально-економічні показники.

Key words: assessment tools, decentralization, economic development, quality of life, socio-economic indicators, united territorial communities (UTCs), project implementation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Оцінка ефективності грантових програм та підтримки проектів розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є надзвичайно актуальною темою в сучасних умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні. З початком децентралізаційної реформи, яка стартувала у 2014 році, країна зробила значний крок вперед у напрямку забезпечення ефективного управління на місцевому рівні. Об'єднані територіальні громади отримали значні повноваження та ресурси, що відкриває нові можливості для розвитку їхніх територій. Проте, для досягнення сталого розвитку та забезпечення високої якості життя населення, важливо забезпечити ефективне використання наданих ресурсів та можливостей [1].

Грантові програми та різноманітні проекти розвитку є важливими інструментами підтримки ОТГ. Вони дозволяють залучати додаткові фінансові та технічні ресурси, стимулювати місцевий економічний розвиток, підвищувати рівень освіти та медичного обслуговування, покращувати інфраструктуру, зберігати культурну спадщину та багато іншого. Проте, надання грантів та реалізація проектів не завжди гарантує автоматичний успіх. Важливо проводити систематичну оцінку їхньої ефективності для визначення, наскільки успішно реалізовані заходи сприяють досягненню поставлених цілей та вирішенню актуальних проблем громади.

Ефективна оцінка грантових програм включає аналіз різних аспектів їхньої реалізації: від планування та вибору пріоритетних напрямків до контролю за виконанням та оцінки результатів. Це дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони, вносити корективи у процес реалізації, а також накопичувати цінний досвід для майбутніх проектів. Більше того, результати оцінки можуть стати основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що підвищує загальну ефективність використання ресурсів.

В умовах обмежених бюджетних ресурсів та зростаючих потреб населення, ефективне використання грантів та проектів розвитку стає критично важливим. Кожна гривня, вкладена в розвиток громади, повинна працювати максимально ефективно, приносячи реальні зміни та покращуючи якість життя людей. Водночас, зростає вимога до прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування у використанні коштів, що також підкреслює важливість регулярної та об'єктивної оцінки ефективності грантових програм.

Таким чином, тема оцінки ефективності грантових програм та підтримки проектів розвитку об'єднаних територіальних громад є надзвичайно важливою для забезпечення сталого розвитку та підвищення добробуту населення. Вона вимагає комплексного підходу та постійного вдосконалення методів оцінки, що дозволить досягати високих результатів та забезпечувати сталий розвиток громад у довгостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій у сфері оцінки ефективності грантових програм та підтримки проектів розвитку об'єднаних територіальних громад демонструє важливість і актуальність цього питання в умовах децентралізації в Україні. У науковій літературі та практичних дослідженнях виділяється кілька ключових аспектів, що визначають успішність реалізації проектів та ефективність використання грантових коштів.

Згідно з публікацією Стеценка Н. А. [2], основними підходами до оцінки ефективності виконання бюджетних програм є моніторинг та використання програмно-цільового методу. Це дозволяє забезпечити більш цілеспрямоване використання бюджетних коштів та підвищити прозорість процесу їх розподілу. Такі підходи сприяють кращому контролю за реалізацією проектів та дозволяють оцінювати їх вплив на розвиток територій.

Одним із важливих напрямків досліджень є аналіз інституційних та організаційних факторів, які впливають на успішність проектів. Дослідження показують, що спроможність місцевих органів влади управляти проектами, їхній досвід та професійна підготовка мають вирішальне значення для ефективного використання грантових ресурсів. Роботи інших авторів [3] висвітлюють проблеми та перспективи вдосконалення управлінських процесів в ОТГ, акцентуючи увагу на важливості навчання та підвищення кваліфікації кадрів.

Іншим значущим напрямком є дослідження фінансових механізмів та моделей фінансування проектів. У публікаціях розглядаються різні підходи до фінансового планування та залучення додаткових ресурсів. Дослідження, проведені Західною О.Р. та Скидан У.І. [4], аналізують ефективність різних джерел фінансування, включаючи державні та приватні інвестиції, міжнародні гранти та місцеві бюджети. Вони підкреслюють важливість комплексного підходу до фінансування та необхідність створення сприятливих умов для залучення інвесторів.

Також значну увагу приділяється питанням оцінки соціально-економічних результатів проєктів. Дослідження, виконані Подзізей О. [5] та Галько І. [6], зосереджуються на аналізі впливу проєктів на економічний розвиток територій, створення робочих місць, покращення інфраструктури та підвищення рівня життя населення. Вони наголошують на необхідності розробки чітких критеріїв та показників для оцінки ефективності проєктів, що дозволяє більш об'єктивно оцінювати їхні результати.

Окремо варто виділити дослідження, присвячені залученню громадськості до процесу планування та реалізації проєктів. Роботи таких авторів, як М. Суслова [7] та І. Тимечко [8], підкреслюють важливість участі місцевих громад у прийнятті рішень, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності місцевої влади. Вони також акцентують увагу на необхідності розвитку механізмів громадського контролю та зворотного зв'язку.

Загалом, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний інтерес науковців та практиків до питань оцінки ефективності грантових програм та проєктів розвитку ОТГ [9—11]. Вони пропонують різноманітні підходи та методики, які можуть бути використані для підвищення ефективності використання ресурсів та досягнення сталого розвитку територіальних громад.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Ця стаття має на меті дослідження та аналіз ефективності грантових програм і підтримки проєктів розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в Україні, а також в розробці практичного інструментарію.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Оцінка ефективності інституційних механізмів. Інституційні та організаційні структури відіграють ключову роль у реалізації грантових програм в об'єднаних територіальних громадах. Їхня здатність забезпечити ефективне управління, координацію та контроль над проєктами значною мірою визначає успіх цих ініціатив. Дослідження показують, що структурна організація, наявність чітко визначених процедур та механізмів прийняття рішень, а також ефективність комунікаційних каналів між різними рівнями управління є важливими факторами, що впливають на реалізацію грантових програм.

За даними аналізу ефективності децентралізаційних реформ в Україні, проведеного Інститутом регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього [12], ефективність реалізації грантових програм залежить від ряду чинників, таких як:

- інституційна спроможність: наявність необхідних ресурсів, включаючи кваліфікований персонал та фінансування;
- організаційна структура: чітка організаційна схема, яка забезпечує ефективне розподілення обов'язків та повноважень;
- процедурні механізми: наявність встановлених процедур для планування, виконання та контролю проєктів;

Професійна підготовка та компетенція місцевих органів влади є вирішальними для успішного управлін-

ня грантовими проєктами. Відповідно до дослідження, проведеного у рамках Швейцарсько-українського проєкту "Підтримка децентралізації в Україні — DESPRO" [13], визначено, що рівень підготовки місцевих управлінців часто є недостатнім для ефективного управління складними проєктами розвитку.

Основні аспекти, які впливають на компетентність місцевих органів влади, включають:

- навчання та підвищення кваліфікації: регулярне проведення тренінгів та семінарів для підвищення знань та навичок управлінців;

- досвід у проєктному менеджменті: наявність попереднього досвіду у реалізації подібних проєктів значно підвищує ймовірність успішного виконання нових ініціатив;

- залучення експертів та консультантів: використання знань і досвіду зовнішніх експертів для підсилення компетентності місцевих кадрів.

Дослідження впливу реалізованих проєктів на економічний розвиток територій. Реалізація грантових проєктів в ОТГ сприяє значному соціально-економічному розвитку, який включає покращення інфраструктури, збільшення кількості робочих місць та підвищення якості життя населення. Важливо детально дослідити цей вплив, щоб оцінити ефективність використання наданих ресурсів та визначити напрямки для подальшого розвитку.

Економічний розвиток територій. Реалізовані проєкти можуть призвести до зростання місцевої економіки через підвищення економічної активності. Наприклад, реконструкція доріг та модернізація освітлення покращують транспортну інфраструктуру, що стимулює розвиток бізнесу та залучення інвестицій. Збільшення доходів громади після реалізації проєктів свідчить про успішність таких ініціатив. Економічний вплив може бути виміряний через приріст доходів громади, зміни у структурі місцевого бізнесу та залучення нових інвесторів.

Створення робочих місць. Проєкти розвитку інфраструктури зазвичай створюють нові робочі місця як під час їх реалізації, так і після завершення. Наприклад, будівництво нових об'єктів, ремонт доріг та модернізація комунальних послуг вимагають залучення робочої сили, що тимчасово або постійно збільшує зайнятість населення. Вимірювання кількості створених робочих місць є важливим показником соціально-економічного впливу.

Покращення інфраструктури. Інвестиції у місцеву інфраструктуру, такі як ремонт доріг, облаштування громадських місць та модернізація комунальних послуг, мають довгостроковий позитивний вплив на громаду. Покращення інфраструктури підвищує рівень комфорту та безпеки життя мешканців, що, в свою чергу, сприяє підвищенню задоволеності населення.

Підвищення якості життя населення. Якість життя населення залежить від багатьох факторів, включаючи доступність якісних послуг, безпеку, можливості для розвитку та дозвілля. Реалізовані проєкти, спрямовані на покращення цих аспектів, безпосередньо впливають на рівень задоволеності населення. Рівень задоволеності можна оцінити через опитування та інтерв'ю з мешканцями, що відображають їхню думку про зміни після реалізації проєктів.

Таблиця 1. Критерії та показники оцінки соціально-економічних результатів проєктів

Групи показників	Показник
Економічні показники	– приріст доходів громади; – збільшення кількості місцевих підприємств; – обсяг залучених інвестицій.
Соціальні показники	– кількість створених робочих місць; – рівень зайнятості населення; – рівень задоволеності мешканців (за результатами опитувань).
Інфраструктурні показники	– кількість відремонтованих або побудованих об'єктів інфраструктури; – покращення транспортної доступності; – доступність комунальних послуг.
Якість життя	– рівень доступності медичних та освітніх послуг; – безпека та екологічна ситуація; – можливості для відпочинку та дозвілля.

Розробка чітких критеріїв та показників для оцінки соціально-економічних результатів проєктів. Для об'єктивної оцінки соціально-економічного впливу реалізованих проєктів важливо розробити чіткі критерії та показники. Ці показники повинні включати 4 основні категорії (табл. 1).

Розробка та використання цих критеріїв дозволить систематично та об'єктивно оцінювати вплив реалізованих проєктів на соціально-економічний розвиток ОТГ. Це сприятиме підвищенню ефективності планування та реалізації майбутніх ініціатив, забезпечуючи сталий розвиток громад.

Дослідження також підкреслюють важливість впровадження системи постійного моніторингу та оцінки ефективності професійної діяльності місцевих органів влади, що дозволяє вчасно виявляти та усувати недоліки у їхній роботі.

Підсумовуючи вищенаведене, запропонуємо алгоритм ефективності грантових програм та проєктів розвитку ОТГ (рис. 1).

Алгоритм оцінки ефективності грантових програм та проєктів розвитку ОТГ передбачає поетапний підхід, що включає планування, збір даних, аналіз, інтерпретацію результатів та підготовку рекомендацій. Для забезпечення точності оцінки використовуються як кількісні, так і якісні методи аналізу.

Розробка та використання систематичного алгоритму оцінки ефективності грантових програм та проєктів розвитку ОТГ дозволяє забезпечити об'єктивність та точність оцінки, що сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності використання ресурсів.

Рис. 1. Алгоритм оцінки ефективності грантових програм та проєктів розвитку ОТГ

Джерело: запропоновано автором.

Таблиця 2. Механізми для активного залучення громади

№	Інструмент	Опис
1	Громадські слухання та обговорення	Організація регулярних зустрічей, де мешканці можуть висловлювати свої думки, пропозиції та зауваження щодо проєктів розвитку. Це забезпечує пряму комунікацію між громадянами та представниками місцевої влади.
2	Фокус-групи та консультації	Формування фокус-груп з представників різних соціальних груп для обговорення конкретних аспектів проєктів. Це дозволяє враховувати різноманітні перспективи та потреби громади.
3	Опитування та анкетування	Проведення опитувань серед мешканців для збору інформації про їхні пріоритети, потреби та рівень задоволеності поточним станом справ. Це може бути як онлайн, так і офлайн.
4	Інформаційні кампанії	Проведення широких інформаційних кампаній через різні канали (місцеві ЗМІ, соціальні мережі, інформаційні бюлетені) для інформування громади про заплановані проєкти та етапи їх реалізації.
5	Електронне урядування	Використання онлайн-платформ для участі громадян у прийнятті рішень. Це може включати онлайн-опитування, форуми, системи електронного голосування та інші інтерактивні інструменти.
6	Громадські ініціативи та волонтерські програми	Створення умов для ініціативи з боку громадськості, підтримка волонтерських рухів та громадських організацій, які можуть брати участь у реалізації проєктів.

Таблиця 3. Вплив громадської участі на прозорість та підзвітність місцевої влади

№	Вплив	Опис
1	Підвищення прозорості	Регулярна комунікація з громадськістю та відкритий доступ до інформації про процес планування та реалізації проєктів дозволяють забезпечити прозорість діяльності місцевої влади. Громадські слухання, публікація звітів та інших документів сприяють підвищенню відкритості.
2	Підзвітність	Залучення громадськості до моніторингу та оцінки проєктів забезпечує підзвітність місцевих органів влади. Коли мешканці мають можливість контролювати хід реалізації проєктів та висловлювати свої зауваження, це стимулює владу до відповідального використання ресурсів.
3	Підвищення якості рішень	Залучення різних груп населення до процесу прийняття рішень дозволяє враховувати широкий спектр потреб та інтересів громади. Це сприяє розробці більш збалансованих та ефективних рішень.
4	Соціальна згуртованість	Активна участь мешканців у розвитку громади сприяє зміцненню соціальних зв'язків та формуванню спільного почуття відповідальності за майбутнє території.
5	Зменшення конфліктів	Відкрите обговорення проєктів та врахування думок різних груп населення допомагає зменшити кількість конфліктів та протиріч, пов'язаних з реалізацією проєктів.

Механізми залучення громадськості до процесу планування та реалізації проєктів. Залучення громадськості до процесу планування та реалізації проєктів є важливим елементом забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності управління на місцевому рівні. Існує кілька основних механізмів, які можуть бути використані для активного залучення громади (табл. 2).

Громадська участь значно впливає на прозорість та підзвітність місцевої влади. Коли мешканці мають можливість активно брати участь у процесі прийняття рішень, це сприяє підвищенню довіри до органів влади та зменшує ризики корупції та зловживань. Основні аспекти впливу громадської участі включають (табл. 3).

Загалом, залучення громадськості до процесу планування та реалізації проєктів має багато переваг і є необхідною умовою для забезпечення ефективного та стійкого розвитку об'єднаних територіальних громад.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Оцінка ефективності грантових програм та підтримки проєктів розвитку об'єднаних територіальних громад є ключовим елементом забезпечення сталого розвитку

та підвищення якості життя мешканців. Проведений аналіз підтверджує, що грантові програми можуть мати значний позитивний вплив на економічний та соціальний розвиток ОТГ. Реалізація таких програм сприяє покращенню місцевої інфраструктури, збільшенню кількості робочих місць та підвищенню доходів громади. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно забезпечити ефективне управління цими програмами.

Інституційні фактори, зокрема спроможність та професійна підготовка кадрів у місцевих органах влади, є вирішальними для успішної реалізації грантових програм. Важливість інституційної спроможності та професійної підготовки кадрів підтверджується високою кореляцією між ефективністю проєктів та рівнем кваліфікації управлінців. Наявність чітких процедур, ефективних механізмів управління та комунікації між різними рівнями влади є ключовими чинниками успіху.

Залучення громадськості до процесу планування та реалізації проєктів підвищує їх прозорість та підзвітність, що, у свою чергу, сприяє більшій ефективності та задоволеності мешканців. Активна участь громадян у процесі прийняття рішень забезпечує врахування їхніх потреб та пріоритетів, що сприяє досягненню кращих результатів.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері можуть бути спрямовані на розробку та вдосконалення методологій оцінки ефективності грантових програм. Важливо розглянути інтеграцію більш складних економічних моделей та аналізу даних для точнішої оцінки впливу проєктів. Дослідження довгострокових ефектів реалізації грантових програм, що включають аналіз сталого розвитку громад, змін у соціально-економічному середовищі та впливу на інфраструктуру, також є перспективним напрямом. Використання інноваційних підходів, таких як великі дані (Big Data) та геоінформаційні системи (GIS), може значно підвищити точність та оперативність оцінок, дозволяючи в реальному часі відстежувати хід реалізації проєктів та їх ефективність. Проведення порівняльних досліджень між різними ОТГ в Україні та за кордоном дозволить виявити найкращі практики та розробити рекомендації для їх впровадження, що допоможе підвищити загальну ефективність грантових програм на національному рівні. Розробка та впровадження спеціалізованих навчальних програм для підвищення кваліфікації місцевих управлінців, що зосереджені на управлінні грантовими проєктами та залученні фінансування, є також важливим кроком у цьому напрямі.

Література:

1. Некрасова Л.А., Бутковська В.В. Напрями удосконалення організації процесу стратегування розвитку виробничих підприємств України в умовах децентралізації. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2021. № 3 (17). С. 69—75.
2. Стеценко Н. А. Основні підходи до оцінки ефективності виконання бюджетних програм в Україні [Електронний ресурс]. *Modern Economics*. 2018. № 11 (2018). С. 148—153.
3. Скорик, М., Брухаль, В., & Горелик, Д. (2023). Фінансове забезпечення об'єднаних територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. *Молодий вчений*. № 5 (117). С. 174—178.
4. Західна О.Р., & Скидан У.І. (2021). Фінансове забезпечення об'єднаних територіальних громад: проблеми та перспективні напрямки розвитку. *Regional economics and management*, № 4 (34). С. 47—51.
5. Подзізей О. (2023). Концептуальні підходи відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. № 1. С. 28—33.
6. Галько І.М. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Збірник наукових праць "Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України"*. 2017. № 6 (128). С. 127—131.
7. Суслов, М. (2021). Локальна ідентичність як пріоритетний напрям у стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Науковий вісник: Державне управління*. № 2(8). С. 133—151.
8. Тимечко І. Р. Громадська участь в процесі прийняття рішень на рівні територіальних громад: інструменти участі. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6903> (дата звернення: 20.05.2024).
9. Hnydiuk, I. (2020), "Reformatting Ukrainian Budget System within the Conditions of Power Decentralization", *World Science*. Vol. 1 (53), pp. 4—10.
10. Bashynska, I., Kovalova, O., Malovichko, O., and Shirobokova, O. (2020), "Risk Management of Innovative Socially Significant Projects (On the Example of Urban Passenger Transport)", *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology*, Vol. 11(4), pp. 294—305.
11. Сидоренко С.В., & Приходько І.П. (2023). Актуальні питання фінансування територіальних громад в контексті децентралізації. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці*. Дніпро. С. 54—56.
12. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України" / за ред. С. Л. Шульц*. Львів, 2018. 140 с.
13. Ганущак Ю. Реформа територіальної організації влади. Швейцарсько-український проєкт "Підтримка децентралізації в Україні — DESPRO". К.: ТОВ "Софія-А". 2013. 160 с.
- der conditions of decentralization", *Economic Journal of Odessa Polytechnic State University*, vol. 3 (17), pp. 69—75.
2. Stetsenko, N. A (2018), "Main approaches to assessing the effectiveness of the implementation of budget programs in Ukraine", *Modern Economics*, vol. 11 (2018), pp. 148—153.
3. Skoryk, M., Brukhal, V., & Horelyk, D. (2023), "Financial support for united territorial communities: problems and ways to solve them", *Young Scientist*, vol. 5 (117), pp. 174—178.
4. Zakhidna, O.R., & Skydan, U.I. (2021), "Financial support for united territorial communities: problems and prospective development directions", *Regional Economics and Management*, vol. 4 (34), pp. 47—51.
5. Podzizey, O. (2023), "Conceptual approaches to restoring the competitiveness of territorial communities and regions", *Economic Journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka*, vol. 1, pp. 28—33.
6. Halko, I.M. (2017), "Theoretical aspects of financial support for the development of territorial communities under conditions of decentralization", *Collection of Scientific Papers "Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine"*, 2017, vol. 6 (128), pp. 127—131.
7. Suslov, M. (2021), "Local identity as a priority direction in strategic planning of the development of territorial communities", *Scientific Bulletin: Public Administration*, vol. 2 (8), pp. 133—151.
8. Tymechko, I. (2019), "Civil participation in decision-making at the level of territorial communities: instruments of participation", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6903> (Accessed 07 Jun 2024).
9. Hnydiuk, I. (2020), "Reformatting Ukrainian Budget System within the Conditions of Power Decentralization", *World Science*. Vol. 1 (53), pp. 4—10.
10. Bashynska, I., Kovalova, O., Malovichko, O., and Shirobokova, O. (2020), "Risk Management of Innovative Socially Significant Projects (On the Example of Urban Passenger Transport)", *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology*, Vol. 11 (4), pp. 294—305.
11. Sydorenko, S.V., & Prykhodko, I.P. (2023), "Topical issues of financing territorial communities in the context of decentralization", *Finansy, bankiv'ska systema ta strakhuvannia v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku v kryzovij ekonomitsi* [Finance, Banking System, and Insurance in Ukraine: State, Problems, and Prospects of Development in Crisis Economy], Dnipro, Ukraine, pp. 54—56.
12. Shulz, S.L. (2018), *Rozvytok sotsial'noi sfery terytorial'nykh hromad v umovakh administrativnofinansovoi detsentralizatsii* [Development of the social sphere of territorial communities under conditions of administrative and financial decentralization], M.I. Dolishny Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine.
13. Hanushchak, Y. (2013), *Reforma terytorial'noi orhanizatsii vlady* [Reform of the territorial organization of power], Swiss-Ukrainian project "Support to Decentralization in Ukraine — DESPRO", Sofia-A LLC, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2024 р.